

היום נלמד בעזרת ה':

כתובת דף פא

(המשך מעמוד קודם)

למדנו במשנה שומרת יבם שמתה (לדעת בית הלל) כסף כתובתה (דהיינו מאה או מאתיים שהתחייב לה הבעל בכתובה) הולכים ליורשי הבעל שמת (לאח שלו), ואילו הנכסים 'הנכנסין והיוצאין עימה' הלא הם נכסי מלוג הולכים ליורשי האב (משפחת האישה).

איבעיא להו שומרת יבם שמתה: הגמרא מסתפקת על מי מוטלת הקבורה. חז"ל תקנו שהבעל יורש את כתובת אישתו בתמורה לקבורה שלה. כאן שיש שני יורשים לכתובה, השאלה היא מי מהם חייב בקבורה?

ואיזהי אלמנה שיש לה שני יורשין: כי הבריייתא אמרה 'יורשיה יורשי כתובתה' דהיינו היורשים האלו שהם יורשים את הכתובה ולא יורשים אחרים. ומכאן שהבריייתא מדברת על שומרת יבם שיש לה שני יורשים, והבריייתא אומרת שיורשי הכתובה הם שחייבים בקבורה ולא יורשי הנכסי מלוג.

אמר רבא ולימא 'אח אני יורש, אשתו אין אני קובר': הרי האח היורש את הכתובה יכול לטעון אני יורש את הכתובה מהאח שלי ולא מהשומרת יבם, ואם כן אין לי שום סיבה לקבור אותה (שהרי כל התקנה היתה שתמורת ירושתה חייבים בקבורתה, אבל אני לא יורש אותה אלא את האח)?

משום דבאין עליו משני צדדין: כלומר אומרים לו מכיון שאתה היורש ואתה עומד במקום אחיך, עליך לקבור אותה ממה נפשך: אם אתה יורש את אחיך אז אתה עומד במקומו ועליך לקבור את אשתו גם אם היא לא מכניסה לך כלום (כמו שאחיך היה מחוייב לקבור אותה בכל מקרה), ואם אתה לא מעוניין לקבור אותה עליך לשלם ליורשיה את כתובתה, שהרי בכזה מקרה לא תקנו לך לירש את הכתובה.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור

052-7628377

להצטרפות:

mabatlada18@gmail.com

052-342-4473

הכי קאמינא: רבא מבאר את כוונת דבריו. האח טוען: אני יורש את האח ועומד במקומו ואינני מעוניין לקבור אותה ובכל אופן אינני צריך לתת ליורשיה את הכתובה, משום ש'לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים' של הבעל אלא רק לאחר מותו, ואני העומד במקום הבעל עודני חי. ואם כן קשה מדוע האח צריך לקבור אותה?

מאן שמעת ליה: אב"י מתרץ את קושיית רבא: מי הדעה הסוברת שדורשים את הלשון הכתוב בכתובה 'לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי' - שרק לאחר שימות הבעל תגבה את הכתובה ולכן 'לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים'? - זו דעת בית שמאי. אלא שבית שמאי עצמם סוברים גם ש'שטר העומד ליגבות כגבוי דמי', וממילא שטר הכתובה נחשב כבר גבוי בחיי האישה (שנהייתה לאחר מכן שומרת יבם), וכשהיא מתה יורשי הבעל יורשים את הכתובה ממנה ולא מבעלה.

הגמרא מוכיחה שלדעת בית שמאי 'שטר העומד ליגבות כגבוי דמי':

מתו בעליהן עד שלא שתו: אישה שקינא לה בעלה והזהירה שלא תיסתר עם פלוני, והלכה ונסתרה עימו, בעלה מביאה לבית המקדש שם משקים אותה ב'מי סוטה' הבוזקים אותה האם זינתה או לא. אך אם הבעל מת לפני שהספיק להשקותה לדעת ב"ש נוטלת כתובה, אפילו שזונה אין לה כתובה והיא ספק זונה כדלהלן. ולדעת ב"ה או שותה או נוטלת כתובה. הגמרא מיד מבארת שלא יתכן שאלמנה תשתה מי סוטה משום שרק בעל יכול להשקות את אשתו, אלא כוונת ב"ה שמכיון שאינה שותה אינה נוטלת כתובה.

כאמור לדעת ב"ש נוטלת כתובה. מכאן ראייה שלדעתם 'שטר העומד ליגבות כגבוי דמי' ולכן האישה מוחזקת בכתובתה, כי אם לא נאמר כן הכתובה היתה אמורה להיות בחזקת הבעל שהרי היא ספק 'זונה' (וזונה לא מקבלת כתובה).

והא בעינן כשתנשאי לאחר: איך אב"י אמר שהאישה גבתה את הכתובה בחייה כי 'שטר העומד ליגבות וכו'', והרי בכתובה כתוב שהאישה תקבל את הכתובה רק כשהיא תנשא לאחר?

הגמרא מתרצת: בכתובה כתוב 'לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי' והיבם נחשב ל'איש אחר', וממילא מהרגע שמת הבעל והיא מותרת להתייבם היא נחשבת כהולכת להינשא לאחר ומאז היא זוכה בכתובה. (וממילא האח יורש את הכתובה ממנה ולא מאחיו כאמור).

שלח ליה רבא לאביי: תשובה על ידי רב שמעיה בר זירא. לדברי אביי שיורשי הבעל חייבים בקבורתה, נמצא ש'ניתנה כתובה ליגבות מחיים'. דהיינו ניתנה הכתובה (של השומרת יבם שמתה) ליגבות בחיי היבם, ולכן מכריחים אותו לקבור אותה, כי אם לא הוא יצטרך לשלם ליורשים את הכתובה, ואפילו שהוא עדיין בחיים. (הקושיא היא לדברי אביי שאמר באין עליו 'משני צדדין'. לא אליבא דבית שמאי, אלא לדעה ש'שטר העומד ליגבות לאו כגבוי דמי' וממילא היבמה לא ירשה את הכתובה בחייה, ואם כן היבם יורש את אחיו, ואם הוא לא מעוניין לקבור אותה עליו לשלם ליורשיה את הכתובה כי 'באין עליו משני צדדים'). ועל כך קשה:

הרוצה שימכור בנכסי אחיו: יבם שכנס את היבמה ורוצה למכור את הנכסים של אחיו שמת מה יעשה? הרי כל נכסיו של המת אחראים לכתובה של היבמה ואסור לו למכור אותם.

אם הוא כהן (שאינו יכול לגרש את אשתו) - יעשה לה סעודה ויפייס אותה שתסכים לו למכור את שאר הנכסים היתרים על שווי הכתובה. ואם הוא ישראלי - יגרש את היבמה (ויתן לה כתובה מנכסי אחיו) ולאחר מכן יחזיר אותה ויכתוב לה כתובה חדשה (מנכסיו), ועבשיו הוא יכול למכור כל מה שירצה, מכיון שבעל יכול למכור נכסיו ורק בנכסי אחיו המת אינו יכול למכור.

הקושיא: אם 'ניתנה כתובה ליגבות מחיים' מדוע היבם צריך לגרש אותה, שייחד לה קרקע לכתובתה וימכור את השאר?

ולטעמיה: כלומר מדוע רבא לא הקשה מהמשנה שלנו: לא יאמר היבם שכנס את היבמה ליבמה 'קחי את הכסף של הכתובה שלך', אלא כל נכסיו שירש מאחיו אחראים לכתובתה. משמע מהמשנה שלא נתנה כתובה ליגבות מחיים?

הגמרא מתרצת: משם אין הוכחה כי יתכן שזו רק 'עיצה טובה' שלא יאבד הכסף ואז יצטרך להביא לה כתובה אחרת.

דאי לא תימא הכי: ובהכרח שזו רק 'עיצה טובה'. שהרי בסיפא מדובר על בעל ואשה שלא יאמר לה כ"ל, והרי ודאי הבעל יכול למכור את נכסיו, אלא שזו רק עיצה טובה.

אלא דרבי אבא קשיא: אם כן חוזרת הקושיא מדוע אמר רבי אבא את הפתרון הנ"ל לגרש את היבמה ולא לייחד לה קרקע לכתובה?

הגמרא מתרצת: אם היבם יעשה כן הוא יגרום לאיבה בינו לאשתו (היבמה) שתחשוב שהוא מעוניין לגרש אותה כי הוא לא אוהב אותה. אבל אם הוא מגרש אותה על מנת להחזיר אותה, היא מבינה שהוא עושה זאת רק בשביל למכור את הנכסים.

ההוא גברא: היה אדם מהעיר פומבדיתא שנפלה לפניו יבמה, אותו אדם היה האח הגדול ולכן מצוות הייבום היתה עליו, רצה אחיו הקטן ממנו לזרוק לה גט ובכך לאסור אותה על כל האחים ולפסול אותה מייבום (= כפי שלמדנו במס' יבמות). אמר לו האח הגדול: אתה רוצה לפסול אותה עלי משום שאתה לא רוצה שאני ייבם אותה ובכך אני אזכה לבדי בנכסי האח שמת ('הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו', יבמות מ.), אבל אינך צריך לדאוג מפני שאני יתחלק אתך בנכסים שווה בשווה ולא תפסיד.

אמר רב יוסף: כיון שאמרו חכמים לגבי שומרת יבם שאין היבם יכול למכור את נכסיה, לכן התנאי שהאח הגדול התנה עם אחיו הקטן שיחלוק עמו בנכסים בטל, לפי שאין מכירתו נחשבת למכירה (= התנאי שביניהם נחשב למכירה כיון שעשו קנין. רש"י).
וכפי שלמדנו בברייתא:

מי שמת ללא בנים והניח אשה שכעת היא שומרת יבם (= ממתינה שאחיו ייבם אותה), והמת הניח נכסים בשווי מאה מנה, למרות שהכתובה שלה מבעלה שמת הייתה רק בסכום של מנה (והיה מקום לחשוב שהיבם יכול למכור את הנכסים שמעבר לשווי כתובתה), האח אינו יכול למכור את הנכסים הללו, לפי שכל נכסיו של האח שמת אחראים לכתובה של אשתו. ע"כ הברייתא. מכאן מוכח שאין האח יכול למכור את נכסי אחיו המת ולכן התנאי שהאח הגדול התנה עם אחיו הקטן בטל.

אמר ליה אב"י: וכי בכל מקום שאמרו חכמים שלא למכור, העובר על תקנתם ומכר אין מכירתו מכירה? והרי למדנו במשנה (לעיל עה.) שב"ש וב"ה מודים שלמרות שאסור לה למכור את הנכסים אבל אם עברה ומכרה ונתנה מה שעשתה קיים.

שלחוה לקמי דרבי חנינא בר פפי: כלומר שלחו לו את המעשה עם שני האחים שיאמר מה דעתו.

שלחה כדבר יוסף: רבי חנינא בר פפי החזיר תשובה כתשובת רב יוסף (שהתנאי ביניהם בטל).

אמר אב"י וכו': האם רבי חנינא בר פפי תלה נזמים (= תכשיט) בתשובתו?, כלומר הוא לא נתן שום טעם בתשובתו מדוע הוא סובר כרב יוסף.

שלחיה לקמי דרב מניומי וכו': שלחו לו את המעשה עם שני האחים שיאמר מה דעתו, והוא החזיר תשובה כדעתו של אביי, שאף שתקנת חכמים שלא למכור אם עבר מכר מכירתו מכירה. והוסיף רב מניומי שאם יאמר בזה רב יוסף טעם אחר, תודיעו לי את הטעם.

נפק רב יוסף דק ואשכח: יצא רב יוסף, דייק ומצא ברייתא כדבריו: מי שהיה נושה באחיו (= שהלווה לאחיו מעות), ומת האח המלווה (= הנושה) והניח שומרת יבם, לא יאמר היבם (= שהוא האח הלווה) הואיל ואני מיבם את אשתו של אחי המת ואני יורש את נכסיו לכן אני לא צריך להחזיר לו את החוב, אלא מוציאים ממנו את החוב ונותנים אותו לאשת המת וקונים בזה קרקע והיבם אוכל פירות. ע"כ הברייתא. נמצא שאפילו את החובות של האח שחייב לאחיו המת מוציאים ממנו, וא"כ בוודאי שאם מכר אין מכירתו מכירה, ומכאן ראייה שאין האח הגדול יכול לחלוק את הנכסים עם אחיו הקטן.

אביי דוחה: יתכן שכוונת הברייתא שאנו נותנים לו עצה טובה שיקנה במעות שחייב לאחיו קרקע ויאכל פירות שזה לטובתו, אבל באמת אנו לא מחייבים אותו להחזיר את החוב.

ענה לו רב יוסף - תנא תני מוציאין: התנא כתב בברייתא **'מוציאין'** מיבם' ומשמע שמוציאים ממנו את החוב בעל כרחו, ואתה אומר שזו רק עצה טובה?

הדור שלחיה וכו': חזרו ושלחו את הראיה של רב יוסף לרב מניומי. אמר להם רב מניומי שהברייתא שהביא רב יוסף 'אינה מְשָׁנָה', כלומר היא לא נשנית בבית המדרש של חכמים ואנו לא סומכים עליה, ואין להביא ממנה ראיה.

מאי טעמא? מדוע אין לסמוך על ברייתא זו?

אם נאמר משום שהחוב נחשב למטלטלין והדין הוא שמטלטלין לא משועבדים לכתובה (ולכן הוא לא צריך להחזיר את החוב ולא כדברי הברייתא שעליו להחזיר ויקנה בזה קרקע), יתכן שהברייתא כדעת ר"מ הסובר שמטלטלין כן משועבדים לכתובה.

ואלא: ואם נאמר שהטעם שאין לסמוך על ברייתא זו הוא משום שהאח אומר ליבמה 'אין לי עסק אתך שהרי לא לויתי ממך אלא מאחי שהיה בעלך', יתכן שהברייתא כדעת רבי נתן הסובר שאם אדם חייב לחברו כסף והחבר חייב למישהו אחר, הדין הוא שמוציאים מהלווה האחרון ונותנים למלווה הראשון, לדוגמא: **ראובן לווה כסף משמעון**

< שמעון לווה כסף מלוי > לוי תובע את חובו משמעון < לשמעון אין כסף לשלם ללוי > לוי יכול לתבוע את חובו מראובן שחייב לשמעון. ולכן האח לא יכול לומר ליבמה 'אין לי עסק אתך' שהרי היא כן יכולה לגבות ממנו את החוב שהוא חייב לבעלה.

אלא הטעם הוא לפי שלא מצאנו תנא שמחמיר שתי חומרות בכתובה אחת (= משום שכתובה היא מדיני סופרים), ולדברי הבריייתא הנ"ל יוצא שיש כאן שתי חומרות: 1. שהיא סוברת כר"מ שמטלטלין משתעבדים לכתובה. 2. שהיא סוברת כרבי נתן הנ"ל.

אמר רבא: אם כן, זהו מה ששמעתי את אב"י שאומר על הבריייתא הזו ש'אינה משנה' ולא ידעתי מדוע, וכעת אני יודע שהטעם הוא מפני שלא מחמירים בכתובה שתי חומרות.